

13. Українсько-російський словник / [голов. ред. І. М. Кириченко] : [у 6 т.]. — К. : Вид-во АН УРСР, 1953—1963. — Т. 4. — 570 с.
14. Ющук І. П. Практикум з правопису української мови / Іван Пилипович Ющук. — К. : Освіта, 2002. — 256 с.

Олена Пода

ГЕНДЕРНІ МАРКЕРИ В ЗАГОЛОВКАХ ПУБЛІКАЦІЙ
ЖУРНАЛУ «РАДЯНСЬКА ЖІНКА»
(друга половина 1940-х — 1980-ті рр.)

У статті аналізуються особливості маркування журнальних заголовків фемінітивами і маскулінітивами. Гендерні маркери розглядаються у контексті гендерної політики одного із найстаріших українських жіночих журналів «Радянська жінка».

Ключові слова: *гендерний маркер, заголовок, жіночий журнал, «Радянська жінка», фемінітив, маскулінітив.*

В статье анализируются особенности маркирования журнальных заголовков феминитивами и маскулитивами. Гендерные маркеры рассматриваются в контексте гендерной политики одного из старейших украинских женских журналов «Радянська жінка».

Ключевые слова: *гендерный маркер, заголовок, женский журнал, «Радянська жінка», феминитив, маскулитив.*

Peculiarity of gender markers of magazines' headline is analyzed in the article. Gender markers are considered in the context of gender policy one of the oldest Ukrainian female magazine «Radyanska zhinka».

Key words: *gender marker, headline, female magazine, «Radyanska zhinka», nomina femina, nomina masculine.*

Гендерна характеристика національного масовокомунікаційного простору є малопредставленою у дослідницькому дискурсі соціальних комунікацій. Без сумніву, такий стан є тимчасовим і багато в чому зумовлюється об'єктивними чинниками, насамперед відносною «молодістю» гендерних студій як міждисциплінарного наукового напрямку в соціальних комунікаціях [3].

Найпридатнішою для гендерних студій є жіноча складова дискурсу соціальних комунікацій, зокрема жіночий часопис. Саме тому нашу увагу привернув журнал «Жінка» («Радянська жінка») —

єдиний жіночий національний журнал, вихід якого триває безперервно сьоме десятиліття (від січня 1946 р.). Його публікації — безцінне джерело відстеження гендерного розвитку українського суспільства за такий тривалий період. Сучасна «Жінка» є класикою українського жіночого журналу як типу видання, що, незважаючи на всі новомодні тенденції і зміну жіночої журнальної комунікації, залишається носієм традиції. Однак сьогодні оцінити значення часопису для розвитку української жіночої преси і гендерного розвитку українського суспільства можуть нечисленні її прихильники: наклад видання не є великим; старіє і відповідно зменшується аудиторія журналу старшого віку; серед молодшого покоління, привченого до жіночих видань іншого, запозиченого із Заходу, типу часопису, «Жінка» не є популярною.

Варто зазначити, що обминають своєю увагою дискурси «Жінки» («Радянської жінки») і сучасні науковці. Зазвичай часопис є презентантом доби і його згадування, як правило, є ілюстрацією проблеми, а не її аналізом, або ж її статистом (праці Н. Олійник, Н. Сидоренко, О. Сушкової та ін.). Гендерні аспекти функціонування «Радянської жінки» досліджувалися нами у статті «Героїня часу в журналі «Радянська жінка» 50-х рр. XX ст.: гендерні елементи в тематичному полі біографії» [4].

Останнім часом дискурс української преси почав цікавити й істориків: як приклад можна назвати монографію О. Стяжкіної «Жінки в історії української культури другої половини XX століття» [9].

Реалізація мети дослідження — робота з текстовими матеріалами «Радянської жінки» (на рівні аналізу гендерно маркованих слів у заголовках) — передбачала завдання: довести, що гендерно маркований (фемінітивами і/або маскулітивами) заголовок є прямим віддзеркаленням жіночого і чоловічого гендерних стереотипних рядів, які активно функціонували у конкретний період радянської етакратії, а вживання у заголовках фемінітивів і маскулітивів дозволяє скласти певне уявлення про гендерні стереотипні пріоритети в кожне десятиліття українського радянського суспільства.

Серед праць українських журналістикознавців можна назвати лише одне дослідження, дотичне до проблематики нашої статті, — «Мовностилістичні засоби творення гендерних образів молоді (за

матеріалами друкованих мас-медіа» В. Слінчук [7], у якому приділялася увага когнітивно-емоційним особливостям заголовків матеріалів гендерної тематики. Питання гендерного маркування жіночої преси Західної України, УРСР представлялися нами у статтях «Фемінітиви і маскулінітиви як гендерні маркери журнальних заголовків у контексті гендерної політики західноукраїнських часописів для жінок» [6] та «Історія українського жіночого журналу: специфіка міждисциплінарного підходу» [5]. Лінгвістичний аспект проблеми, озвученої в цій статті, обстоювався з позицій досліджень провідних українських лінгвістів А. Архангельської [1; 2], Л. Ставицької [8], О. Тараненка [10].

Джерело аналізу — журнал «Радянська жінка». Хронологічно представлено п'ять десятиліть (40-ві — 80-ті рр. ХХ ст.). Вибірка за десятиліття: 1946 р. (№ 1, 2—3), 1947 р. (№ 4—6), 1948 р. (№ 7—9); 1951 р. (№ 4—6), 1952 р. (№ 7—9), 1953 р. (№ 7—9); 1967 р. (№ 1—3), 1968 р. (№ 8—10), 1969 (№ 1—3); 1977 р. (№ 1—3), 1978 р. (№ 5—7), 1979 р. (№ 9—11); 1984 р. (№ 1—3), 1985 р. (№ 4—6), 1986 р. (№ 7—9).

Об'єкт дослідження — заголовки журнальних матеріалів; предмет дослідження — маскулінітиви і фемінітиви, наявні в них.

У другій половині 1940-х — на початку 1950-х рр. (другий етатрактичний період) на шпальтах журналу створювалася текстова й ілюстративна ілюзія налагодженого і майже щасливого життя — інакше і не могло бути: складні роки повоєнної відбудови не зняли того гендерного навантаження, яке лягло на плечі українського жіноцтва, а окремими офіційними рішеннями, особливо у сфері приватного життя, ще й посилили його (йдеться про відміну спільного навчання дівчат і хлопців (1944—1956 рр.), заборону громадянських шлюбів і добровільного чи через суд встановлення батьківства (1944 р.), заборону абортів (відмінена лише 1955 р.) та ін).

Зміст заголовків маркувався фемінітивами і маскулінітивами (окремо виділимо й маскулізми), що впливало на смисли, трансльовані журнальними матеріалами, та відповідно на тиражування і сприйняття гендерних матриць, сформованих у конкретному етатрактичному періоді.

Фемінітиви підкреслювали рольові характеристики жінки у таких площинах, як: статева (жінка), вікова (дівчата), сімейна (ба-

буся, мама, мати, тьотя, сестра, сестричка), ідеологічна й соціально-політична (активістка, діячка, соратниця), професійна (вчена, ланкова, трикотажниця), освітня (першокласниця), класова (колгоспниця), людських стосунків, або приватної комунікації (подружка), реципієнтів журналу (читачка) (див. табл. 1).

Таблиця 1

Фемінітиви в журнальних заголовках у 1940-ві рр.

Фемінітиви	Роки							
	1946 № 1, 2—3		1947 № 4—6			1948 № 7—9		
активістка	-	-	-	-	-	+	-	-
бабуся	-	+	-	-	-	-	-	-
власне ім'я	+	+	+	-	+	+	+	-
вчена	-	+	-	-	-	-	-	-
дівчата	-	-	-	-	-	+	-	-
діячка	-	-	-	-	+	-	-	-
жінка	+	+	+	+	+	+	-	+
колгоспниця	-	-	-	-	-	+	-	-
ланкова	-	-	+	-	-	-	-	-
мама	-	-	+	-	-	-	-	-
мати	-	+	-	+	-	-	+	-
першокласниця	-	-	+	-	-	-	-	-
подружка	-	-	+	-	-	-	-	-
сестра	-	+	-	-	-	-	-	-
сестричка	-	-	+	-	-	-	-	-
соратниця	-	-	-	+	-	-	-	-
трикотажниця	-	-	-	-	-	+	-	-
тьотя	-	-	+	-	-	-	-	-
читачка	-	-	-	-	+	-	-	-

У ці ж роки спостерігається активне зростання ролі маскулізмів у гендерному маркуванні змістового наповнення заголовків журналу. «Маскулізми — двородові лексеми в українській і російській мовах, що можуть позначати і чоловіка, і жінку за професією, родом занять, соціальним статусом. Значний вплив на узуальний статус маскулізмів справив офіційно-діловий стиль, адже такі домінанти є одночасно і агентивними іменами, і назвами певних про-

фесій, суспільних посад та військових звань, до того ж маскулізми передусім виражають загальне поняття про людину — її соціальний статус, професійну чи іншу кваліфікацію — незалежно від статі. У сфері соціально активних імен стать денотата деактуалізується» [1, с. 29—30]. Щодо вживання маскулізмів у контексті нашого дослідження, то ми приймаємо погляд А. Архангельської, яка стверджує що «уживання номінантів-маскулізмів у функції *nomina femina* не виявляє жодної дискримінації жінки. Сучасні тенденції до синкретизму родо-статевої диференціації маскулізмів, ймовірно, сприятимуть узуальному статусу домінантів на зразок прем'єрка, прес-секретарка, членкиня, фахівчиня, спікерка, лідерка тощо, адже вживання маскулізмів на позначення жінки часто призводить до мовних курйозів...» [1, с. 30].

У другій половині 1940-х рр. маскулізми в заголовках на позначення осіб жіночої статі (*див.* табл. 2) були, наприклад, такі: 1) назви професій — ветеринар, лікар, пловець, поет, сталевар; 2) назви посад — майстер; 3) соціальний статус, звання — Герой Соціалістичної Праці, депутат, кандидат у депутати, обранець та ін.

Чоловічий дискурс у заголовках представлявся такими маскулізмами, як: диспетчер, ентузіаст, майстер, садовод, товариш, чоботар.

Уживання маскулінітивів у журнальному дискурсі характеризували чоловіка як представника родини (братик, син, тато), нації (німець) чи певної території (земляк), виконавця господарських функцій у родині (господар) тощо.

Таблиця 2

Маскулінітиви в журналі у 1940-ві рр.

Маскулінітиви	Роки							
	1946 № 1, 2—3		1947 № 4—6			1948 № 7—9		
братик	-	-	+	-	-	-	-	-
ветеринар (про жінку)	-	-	+	-	-	-	-	-
власне ім'я	-	+	+	-	-	-	+	+
Герой Соціалістичної Праці (про жінку)	-	-	+	-	-	+	-	-
господар	-	-	-	-	-	-	-	+

депутат (про жінку)	-	+	+	-	-	+	-	-
диспетчер	-	-	-	-	-	+	-	-
ентузіаст	-	-	-	-	-	-	-	+
земляк	-	-	-	-	-	-	+	-
кандидат у депутати (про жінку)	+	-	-	-	-	-	-	-
лікар (про жінку)	-	-	+	-	-	-	-	-
Ленін	+	-	-	-	-	-	-	-
майстер (про чоловіка)	-	-	+	-	-	-	-	-
майстер (про жінку)	-	-	-	+	-	-	-	-
німець (як ворог)	+	-	-	-	-	-	-	-
обранець (про жінку)	-	+	-	+	-	-	-	-
пловець (про жінку)	-	-	-	-	+	-	-	-
поет (про жінку)	-	+	-	-	-	-	-	-
садовод	-	-	+	-	-	-	-	-
син	-	-	-	-	-	-	-	-
спортсмен (про жінку)	-	-	-	-	-	+	-	-
сталевар (про жінку)	-	-	-	-	+	-	-	-
Сталін	+	+	+	-	-	-	-	-
татко	-	+	-	-	-	-	-	-
товариш	-	+	-	-	-	-	-	-
чоботар	-	-	+	-	-	-	-	-

Кількість вживаних фемінітивів у 1950-ті рр. збільшується (див. табл. 3), така тенденція обумовлюється об'єктивними чинниками: насамперед значним зменшенням кількості чоловіків, як наслідок цього — активною участю жіноцтва в повоєнному відбудовному процесі. Заголовковий дискурс позиціював жінку як представницю статі (жінка), родини (мама, мати, сестра); таку, що підтримувала стосунки з іншими жінками в межах їх приватного поля (подруга); соціально активну (активістка, героїня, голова ради, жінка-депутатка, стахановка, трудівниця); професійно орієнтовану (актриса, будівельниця, будівниця, вчителька, голова колгоспу, дівчина-агроном, залізничниця, листоноша, майстерниця, медична сестра, письменниця, текстильниця, ткаля); спортивну (баскетболістка, чемпіонка); таку, що знаходилася у колі виконання домашніх обов'язків (домо-

господарка); жительку міст і країн (рижанка) тощо. Серед номінацій жіночої статі є і поєднання фемінітивів з маскулізмами, наприклад жінка-механізатор.

Таблиця 3

Фемінітиви в журналі у 1950-ті рр.

Фемінітиви	Роки								
	1951 № 4—6			1952 № 7—9			1953 № 7—9		
активістка	-	-	+	-	-	-	-	-	+
актриса	-	-	-	-	+	-	-	-	-
баскетболістка	-	-	-	+	-	-	-	-	-
будівельниця	+	-	-	-	-	-	-	-	-
будівниця	-	+	-	-	-	-	-	-	+
власне ім'я	+	-	+	+	+	-	+	+	-
вчителька	-	-	-	-	-	-	+	-	-
героїня	-	-	-	+	-	-	-	-	-
голова (ради)	-	+	+	-	-	-	-	-	-
голова (колгоспу)	-	-	-	-	-	-	-	-	+
дівчина-агроном	-	-	-	+	-	-	-	-	-
домогосподарка	-	-	-	-	-	-	+	-	-
жінка	+	+	+	+	+	+	+	+	+
жінка-депутатка	-	-	+	-	-	-	-	-	-
жінка-механізатор	-	-	-	-	-	-	-	-	+
залізничниця	-	-	-	-	-	-	-	+	-
листоноша (про жінку)	-	-	-	+	-	-	-	-	-
майстерниця	-	-	-	-	+	-	-	-	-
мама	-	+	-	-	-	-	-	-	-
мати	+	-	+	+	-	-	-	-	-
медична сестра	-	-	-	+	-	-	-	-	-
письменниця	-	+	-	-	-	-	-	-	-
подруга	-	-	-	-	-	+	-	-	-
рижанка	-	-	-	-	+	-	-	-	-
сестра	-	-	-	+	-	-	-	+	-
стахановка	-	-	-	-	+	-	-	-	-
текстильниця	-	-	-	-	-	-	+	-	-
ткаля	+	-	-	-	-	-	-	-	-
трудівниця	-	-	-	-	-	-	+	-	-
чемпіонка	-	-	+	-	-	-	-	-	-

Маскулізми на позначення *nomina femina* в журнальних заголовках 50-х рр. були такі: професійно-посадові (бавовняр, бібліотекар, виконроб, кіноінженер, майстер, текстильник, штукатур); соціально активні (борець); відзначені нагородами (лауреат); спортивні (спортсмен, чемпіон) та ін. Уживалися й маскулізми, якими одночасно позначався і чоловічий, і жіночий контекст, як-от: Герой Соціалістичної Праці, металіст, піонер.

Чоловічий дискурс представлявся такими маскулінітивами (з урахуванням маскулізмів): статевий маркер (чоловік); родинне тло (тато); коло професійно-виробничих зацікавлень (геолог, залізничник, інженер, композитор, поет, скульптор, спеціаліст); ідеологічне маркування (націоналіст, письменник-демократ) та ін. (див. табл. 4).

Таблиця 4

Маскулінітиви в журналі у 1950-ті рр.

Маскулінітиви	Роки								
	1951 № 4—6			1952 № 7—9			1953 № 7—9		
бавовняр (про жінку)	+	-	-	-	-	-	-	-	-
бібліотекар (про жінку)	+	-	-	-	-	-	-	-	-
борець (про жінку)	+	-	-	-	-	-	-	-	-
виконроб (про жінку)	-	-	-	-	-	-	-	-	-
власне ім'я	+	-	-	-	-	-	-	-	-
геолог	-	-	-	-	-	-	-	-	-
гість (про жінку)	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Герой Соціалістичної Праці (і про жінку, і про чоловіка)	-	-	-	-	-	-	-	-	-
залізничник	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ілліч	+	-	-	-	-	-	-	-	-
інженер	-	-	-	-	-	-	-	-	-
композитор	-	-	-	-	-	-	-	-	-
кіноінженер (про жінку)	-	-	-	-	-	-	-	-	-
лауреат (про жінку)	-	+	+	-	-	-	-	-	-
Ленін	-	-	-	+	+	+	-	+	-
майстер (про жінку)	-	+	+	-	-	-	+	-	-

металіст (про хлопця і дівчину)	-	-	-	-	+	-	-	-	-
націоналіст	-	-	-	+	-	-	-	-	-
письменник-демократ	-	-	-	-	-	-	+	-	-
піонер (про хлопчика і дівчинку)	-	-	-	-	-	-	-	-	+
поет	-	-	-	+	-	-	-	-	-
скульптор	-	-	-	-	-	+	-	-	-
спеціаліст	-	-	-	+	-	-	-	-	-
спортсмен (про жінку)	-	-	-	-	-	+	-	-	-
Сталін	-	-	-	-	-	+	-	-	-
тато	-	-	-	-	-	-	+	-	-
текстильник (про жінку)	-	-	-	-	-	-	-	+	-
чемпіон (про жінку)	-	-	-	-	-	-	-	-	-
читач (про дітей)	-	+	-	-	-	-	-	-	-
читач (про жінку)	-	-	-	-	-	-	+	-	-
чоловік	-	+	-	-	-	-	0	-	-
штукатур (про жінку)	-	-	-	-	-	-	+	-	-

Від 1955 р. розпочався новий період розвитку гендерних відносин на терені УРСР як республіки Радянського Союзу. Відповідно зміна гендерних орієнтирів мала позначитися і на змістовому маркуванні журнальних матеріалів, проте маркування фемінітивами (див. табл. 5) і маскулізмами (див. табл. 6) заголовків у 1960-х рр. свідчить, що кардинальних змін у трактуванні гендерних ролей жінок і чоловіків не відбулося. Так, для жінок це є: звична статево-вікова диференціація (дівчина, жінка, 50-річна); жіночі репрезентації у родині (бабуся, дочка, дружина, мама, мати, невістка, свекруха); реалізація репродуктивної функції (вагітна); важливим був професійний і посадовий рольовий дискурс (артистка, воєначальниця, вчителька, доярка, майстриня, геолог, диспетчер, корабел, лідер, митець, модельєр тощо) та ін. Частіше в заголовках з'являються субстантивовані прикметники, що, як правило, характеризують жінку з погляду зовнішньої привабливості/непривабливості або її внутрішнього емоційного відчуття (висока, красива, люба, самотна, худорлява тощо), чого раніше не спостерігалось.

Таблиця 5

Фемінітиви в журналі у 1960-ті рр.

Фемінітиви	Роки								
	1967 № 1—3			1968 № 8—10			1969 № 1—3		
артистка	-	-	-	-	-	+	-	-	-
бабуся	-	-	-	-	-	+	-	-	-
вагітна	-	-	-	-	-	-	+	-	-
висока	-	-	-	+	-	-	-	-	-
власне ім'я	-	+	+	+	+	+	+	+	+
воєначальниця	-	-	-	-	-	-	+	-	-
володарка	-	-	-	-	+	-	-	-	-
ворожка	-	-	-	-	+	-	-	-	-
вчителька	-	-	-	-	-	-	-	+	-
господарка	-	-	-	-	-	+	-	-	-
господиня	-	-	-	-	-	+	-	+	-
гречанка	-	-	-	+	-	-	-	-	-
дівчина	-	-	-	-	-	-	+	-	-
дочка	-	-	+	-	-	-	-	-	-
доярка	-	-	-	-	+	-	-	-	-
дружина	-	-	-	-	-	-	-	+	-
жінка	+	+	+	+	-	+	+	-	+
жінка-папа римський	-	-	-	+	-	-	-	-	-
красива	-	-	-	-	-	+	-	-	-
люба	-	-	-	-	-	-	+	-	-
майстриня	-	-	-	-	-	-	-	+	-
мама	-	-	+	-	-	-	-	+	-
мати	+	+	-	-	-	-	-	-	-
невістка	-	-	+	-	-	-	-	-	-
нянька	-	+	-	-	-	-	-	-	-
підпільниця	-	-	-	-	-	-	+	-	-
плетуха	-	-	-	+	-	-	-	-	-
подруги	-	-	-	-	+	+	-	-	-
принцеса	-	+	-	-	-	-	-	-	-
подруга	-	-	-	-	+	+	-	-	-
50-річна	+	-	-	-	-	-	-	-	-
«Радянська жінка»	+	-	-	+	+	+	+	+	+
революціонерка-митець	-	+	-	-	-	-	-	-	-

Продовження табл.5

самітна	-	-	-	-	-	-	-	+	-
свекруха	-	-	-	-	-	-	-	-	+
степовичка	-	-	+	-	-	-	-	-	-
студентка	-	-	-	-	+	-	-	-	-
сучасниця (назва рубрики)	-	-	-	+	+	+	-	+	+
трудівниця	-	-	-	-	-	-	-	+	-
худорлява	-	-	-	+	-	-	-	-	-
чемпіонка	-	+	-	-	-	-	-	-	-
чарівниця	-	-	-	-	-	-	+	-	-
читачка	+	-	-	-	-	-	-	-	-
японка	-	-	-	-	-	-	-	-	-

Традиційним був і розподіл гендерних ролей у сфері чоловічого гендеру (див. табл. 6). Чоловік мав статеві-вікові показники (чоловік, хлопець), він залишався членом родини (братик, дід, тато), мав обов'язково реалізуватися на професійно-виробничій ниві (архітектор, корабель, лікар, моряк, ректор, солдат, юрист), бути ідеологічно свідомим (комсомолец) і соціально активним (донор), класово правильним (колгоспник) та ін.

Таблиця 6

Маскулінітиви в журналі у 1960-ті рр.

Маскулінітиви	Роки								
	1967 № 1—3			1968 № 8—10			1969 № 1—3		
архітектор	-	-	+	-	-	-	-	-	-
братик	-	-	-	-	-	-	-	+	-
власне ім'я	+	+	-	+	-	+	+	+	-
вождь (про Леніна)	-	-	-	-	-	-	-	-	+
геолог (про жінку)	-	-	-	-	-	+	-	-	-
диспетчер (про жінку)	-	-	-	-	+	-	-	-	-
донор	-	-	-	-	-	+	-	-	-
дід	+	-	-	-	-	-	-	-	-
друг	-	-	-	-	-	-	+	-	-
Ілліч	-	-	-	-	-	-	+	+	-
колгоспник	+	-	-	-	-	-	-	-	-

Продовження табл. 6

комсомолец	-	-	-	-	-	+	-	-	-
корабел (і чоловік, і жінка)	-	-	-	-	+	-	-	-	-
Ленін	+	-	-	-	-	-	+	-	+
лідер (про жінку)	+	-	-	-	-	-	-	-	-
лікар	-	-	-	-	+	-	-	-	-
малюк (і про хлопчика, і про дівчинку)	-	+	-	-	-	-	-	-	-
митець (про жінку)	+	-	-	-	-	-	-	-	-
модельєр (про жінку)	-	-	-	-	-	-	+	-	-
моряк	-	-	+	-	-	-	-	-	-
першокласник (і хлопчик, і дівчинка)	-	-	-	-	+	-	-	-	-
ректор	-	-	-	-	+	-	-	-	-
солдат	-	-	+	-	-	-	-	-	-
студент (і хлопець, і дівчина)	-	-	-	-	+	-	-	-	-
тато	-	-	-	-	-	-	-	+	-
титан	-	-	+	-	-	-	-	-	-
ударник (про жінку)	-	-	-	-	-	-	-	-	+
умілець (і хлопець, і дівчина)	-	-	-	-	-	-	-	-	+
хворий	+	-	-	-	-	-	-	-	-
хлопець	+	-	-	-	-	-	-	-	-
Чапаєв (про хлопчика)	-	-	-	+	-	-	-	-	-
чоловік	-	-	-	-	-	-	+	-	-
юрист	-	+	-	-	-	-	-	-	-

У третьому періоді гендерного (етакратичного) порядку (тривав від другої половини 1950-х рр. до середини 1980-х рр.) в українському суспільстві також не відбулося кардинальних гендерних проривів. Рольовий розподіл між жінками і чоловіками, а також рівень гендерних стереотипів залишався на шпальтах жіночого журналу сталим (див. табл. 7).

Про жінку говорили як про: основну виконавицю домашніх робіт (господиня, домогосподарка, хазяйка — досить часто фемінітиви «господиня», «господарка», «хазяйка» вживалися у переносному значенні в контексті характеристики якостей жінки під час

виконання нею професійних обов'язків); репрезентанта сімейного кола (бабуся, дружина, мама, мати); спеціаліста на виробництві (ділова жінка, наставниця). Маскулізми (див. табл. 8) також підкреслювали задіяність жінки у виробничому дискурсі — агроном, учитель, художник та ін.

Таблиця 7

Фемінітиви в журналі у 1970-ті рр.

Фемінітиви	Роки								
	1977 № 1—3			1978 № 5—7			1979 № 9—11		
бабуся	-	-	-	+	-	+	-	-	-
власне ім'я	+	+	+	+	+	+	-	+	-
господиня	-	-	-	+	-	-	-	-	-
дівчатка	-	-	+	-	-	-	-	-	-
дівчина	-	-	-	-	-	-	+	-	-
ділова жінка	-	-	+	-	-	-	-	-	-
домогосподарка	-	-	-	+	-	-	-	-	-
дружина	-	-	-	+	-	-	-	-	-
жінка	+	-	-	+	+	-	-	-	-
засновниця	+	-	-	-	-	-	-	-	-
мамічко	-	+	-	-	-	-	-	-	-
мама	-	-	-	-	-	-	-	-	-
мати	-	-	-	-	-	-	+	-	+
наставниця	-	-	-	-	-	-	+	-	-
партизанка	-	+	-	-	-	-	-	-	-
подружка	-	-	-	+	-	-	-	-	-
«Радянська жінка»	+	-	+	-	-	-	-	-	-
сусідка	+	-	-	-	-	-	-	-	-
сучасниця	-	-	-	-	-	-	-	+	-
учасниця	-	-	-	+	-	-	-	-	-
хазяйка	-	-	-	-	-	-	+	-	-
цариця сцени (про Заньковецьку)	-	-	-	-	-	-	+	-	-
японка	-	-	-	-	-	-	-	+	-

Маскулінітиви в цей період нагадували чоловікові про виконання ним певних обов'язків у родині (син, тато) та його роль господаря (господар), а також про професійні обов'язки (учитель), виконання

ним військового обов'язку (прикордонник) та ін. Водночас з'являються і маркери, які розширюють наповнення гендерних характеристик чоловіків (націоналіст, пророк, дотепник) тощо (див. табл. 8). Подібне відбулося і з фемінітивами (наприклад цариця сцени).

Таблиця 8

Маскулінитиви в журналі у 1970-ті рр.

Маскулінитиви	Роки								
	1977 № 1—3			1978 № 5—7			1979 № 9—11		
агроном (про жінку)	-	-	-	+	-	-	-	-	-
вундеркінд	-	-	-	-	-	-	-	+	-
власне ім'я	+	+	-	-	-	-	-	-	-
вчитель (і чоловік, і жінка)	-	-	+	-	-	-	-	-	-
господар	-	-	-	-	+	-	-	-	-
громадянин (про жінку)	-	-	-	-	-	-	-	-	+
дотепник	-	-	-	-	-	-	-	+	-
друг (і чоловік, і жінка)	-	-	+	-	-	-	-	-	-
ковбой	-	-	+	-	-	-	-	-	-
колега (про жінок)	-	-	-	-	+	-	-	-	-
палій (негативно про емігрантів-українців)	-	-	-	-	+	-	-	-	-
педагог-демократ	-	+	-	-	-	-	-	-	-
першокласник (і хлопчик, і дівчинка)	-	+	-	-	-	-	-	-	-
президент	-	-	-	-	-	-	-	+	0
прикордонник	-	-	-	+	-	-	-	-	-
пропагандист (жінка)	-	-	-	+	-	-	-	-	-
пророк (з негативним значенням)	-	-	-	+	-	-	-	-	-
син	-	+	-	-	-	-	-	-	-
тато	+	-	-	-	-	-	-	-	-
товариш-підліток	-	-	-	-	-	-	-	-	+
учитель	-	-	-	-	-	-	-	+	-
хлопчик	+	-	-	-	-	-	-	-	-
хлоп'я	-	-	+	-	-	-	-	-	-
художник (про жінку)	-	-	-	-	-	-	-	-	+
чоловік	+	-	+	-	-	-	-	-	-

Фемінітиви в журналі «Радянська жінка» у середині 1980-х рр. підтверджують традиційність позиціювання жінки в суспільстві (див. табл. 9): вона насамперед член родини (бабуся, дочка, мама, мати, матір, матуся, сестричка); маркуються її стать (жінка), професійна реалізація (журналістка, трактористка), станова (класова) приналежність (жінка-колгоспниця) та ін.

Жіночий дискурс підсилюється також професійно орієнтованими маскулізмами (лікар), високим ідеологічно свідомісним рівнем жінки (комуністка), ставленням до жінки як до соратниці по партії і колеги на виробництві (товариш) тощо (див. табл. 9).

Таблиця 9

Фемінітиви в журналі у середині 1980-х рр.

Фемінітиви	Роки								
	1984 № 1—3			1985 № 4—6			1986 № 7—9		
бабуся	-	-	-	-	+	-	-	-	-
власне ім'я	-	-	+	+	-	-	-	+	+
голубка (про жінку)	-	+	-	-	-	-	-	-	-
господиня	-	-	+	-	-	-	-	-	-
дівчата	-	-	-	-	-	+	-	-	-
дочка	-	+	-	-	+	-	-	-	-
героїня	+	-	-	-	-	-	-	-	-
жінка	+	+	+	-	-	-	-	-	-
жінка-колгоспниця	-	-	-	+	-	-	-	-	-
журналістка	+	-	-	-	-	-	-	-	-
мавка	-	-	-	-	-	-	+	-	-
мама	+	-	-	-	-	+	-	-	-
матір	-	-	-	-	-	+	-	-	-
мати	-	-	-	-	+	+	-	-	-
матуся	-	+	-	-	-	-	-	-	-
помічниця	-	-	-	-	-	-	-	+	-
сестричка	-	+	-	-	-	-	-	-	-
трактористка	-	-	+	-	-	-	-	-	-

Традиційним є і представлення чоловіка в цей період (див. табл. 10). Він — член родини (батько, братик, дід, дядя, син, тато), працівник на виробництві (замовник, зв'язківець, наставник), має виконувати військовий обов'язок (солдат) та ін.

Маскулінітиви в журналі у 1980-ті рр.

Маскулінітиви	Роки								
	1984 № 1—3			1985 № 4—6			1986 № 7—9		
батько	+	-	-	-	-	-	-	-	-
братик	+	-	-	-	-	-	-	-	-
власне ім'я	+	-	+	+	-	-	-	-	-
дід	-	-	-	-	-	-	+	-	-
друг (про жінку)	-	-	-	-	-	-	+	-	-
дядя	-	-	+	-	-	-	-	-	-
замовник	-	-	-	-	-	-	+	-	-
зв'язківець	-	+	-	-	-	-	-	-	-
Каменяр (про Франка)	-	-	-	-	-	-	-	+	-
комуніст (про жінку)	+	-	-	-	-	-	-	-	-
лікар (про жінку)	-	-	-	-	-	-	-	+	-
наставник	+	-	-	-	-	-	-	-	-
першопроходець	-	-	+	-	-	-	-	-	-
син	-	-	-	-	+	-	-	-	-
солдат	-	-	-	-	+	-	-	-	-
сусід	-	-	-	+	-	-	-	-	-
тато	-	+	-	-	-	-	-	-	-
товариш (про жінку)	-	-	-	-	-	-	+	-	-

Висновки. Результати проведеного нами аналізу доводять, що протягом 1946—1985 рр. основні гендерні позиціонування чоловіків і жінок на рівні заголовків журналу «Радянська жінка» залишаються майже незмінними. Насамперед активно вживалися фемінітиви, що підкреслювали такі соціальні ролі жінки, як материнська і професійно-виробнича. Остання найбільше акцентувалася маскулізмами, що підтверджує висновки сучасних лінгвістів про заперечення «деспотизму маскулінності», адже, по-перше, «наявність маскуліноцентричного в мові не потребує доведення, оскільки є природним наслідком історико-соціокультурного розвитку більшості мов світу, але потребує виваженого й коректного лінгвістичного аналізу патріархального в мові як факту культурного та світоглядного» [2, с. 85]. По-друге, андроцентризм як один із «провідних принципів організації

граматичного і словотвірного рівнів мов із вираженою категорією роду, разом з тим, звичайно, не може розцінюватися як пряма й безпосередня проекція ставлення суспільства до жінки (причому не тільки на сучасному етапі його розвитку, а й, хоч меншою мірою, протягом його історії)...» [10, с. 25]. По-третє, «принцип антропоцентризму... зміцнює мовоцентричну парадигму, ту специфічну владу мови, що продукує і гендерні стереотипи, і соціальну стать» [8, с. 246].

Чоловічі рольові позиції у гендерному дискурсі на рівні маскулінітивів у заголовках представлені колом родини (що є дуже цінним моментом); задіяністю на виробництві; ідеологічною правильністю і соціальною позитивністю.

Очевидними є дві гендерні рольові домінанти як для жінок, так і для чоловіків — сімейна і виробничо-професійна. Це дозволяє говорити про гендерну врівноваженість гендерних смислів заголовків. Цілком виправданою є більша кількісно репрезентація жінки, адже цільова аудиторія часопису була різновіковою жіночою, що обумовлювалося специфікою типу видання.

Перспективи подальших досліджень. Відстежити специфіку гендерного маркування фемінітивами і маскулінітивами заголовків матеріалів журналу «Жінка» від початку періоду незалежності і до кінця першого десятиліття ХХІ ст. з метою зіставлення жіночого і чоловічого стереотипного позиціонування на одному зі структурних рівнів журналістського тексту.

1. *Архангельська А. М.* Маскулінізоване вираження *nomina femina* та фемінізоване вираження *nomina masculina* у слов'янських мовах: взаємодія «свого» і «чужого» / А. М. Архангельська // Мовознавство. — 2007. — № 1. — С. 23—37.
2. *Архангельська А. М.* Маскуліність та фемінність як соціокультурні категорії на тлі слов'янського антропонімікону / А. М. Архангельська // Мовознавство. — 2006. — № 1. — С. 83—92.
3. *Пода О. Ю.* Гендерні студії в журналістикознавстві (до постановки проблеми) / О. Ю. Пода // Журналістика : наук. зб. / за ред. Н. М. Сидоренко. — К. : Ін-т журналістики Київ. нац. ун-ту ім. Т. Шевченка, 2008. — Вип. 7. — С. 149—161.
4. *Пода О. Ю.* Героїня часу в журналі «Радянська жінка» 50-х рр. ХХ ст.: гендерні елементи в тематичному полі біографії / О. Ю. Пода // Держава та регіони. — 2008. — № 4. — С. 88—95. — (Сер. «Гуманітарні науки»).

5. *Пода О. Ю.* Історія українського жіночого журналу: специфіка міждисциплінарного підходу / О. Ю. Пода // Журналістика : наук. зб. / за ред. Н. М. Сидоренко. — К. : Ін-т журналістики Київ. нац. ун-ту ім. Т. Шевченка, 2010. — Вип. 9. — С. 134—140.
6. *Пода О. Ю.* Фемінітиви і маскулінітиви як гендерні маркери журнальних заголовків у контексті гендерної політики західноукраїнських часописів для жінок / О. Ю. Пода // Держава та регіони. — 2008. — № 3. — С. 120—126. — (Сер. «Гуманітарні науки»).
7. *Слінчук В. В.* Мовностилістичні засоби творення гендерних образів молоді (за матеріалами друкованих мас-медіа) : автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.01.08 «Журналістика» / В. В. Слінчук. — К., 2006. — 20 с.
8. *Ставицька Л. О.* Сучасний стан лінгвогендерологічних досліджень в Україні / Л. О. Ставицька // Мовознавство. — 2008. — № 2—3. — С. 236—246.
9. *Стяжкіна О. В.* Жінки в історії української культури другої половини ХХ століття : монографія / О. В. Стяжкіна. — Донецьк : Східний видавничий дім, 2002. — 270 с.
10. *Тараненко О. О.* Принцип андроцентризму в системі мовних координат і сучасний гендерний рух / О. О. Тараненко // Мовознавство. — 2005. — № 1. — С. 3—25.

Максим Демченко

БРЕНД У СУЧАСНИХ МЕДІА: ПРИНЦИПИ ФОРМУВАННЯ, ПРОСУВАННЯ ТА РОЗВИТКУ

У статті розглянуто теоретичні засади брендингу ЗМІ та особливості функціонування брендингу у світовому та вітчизняному інформаційному просторі.

Ключові слова: бренд, брендинг ЗМІ, сутність бренда, ідея ЗМІ.

В статье рассмотрены теоретические основы брендинга СМИ и особенности функционирования брендов в мировом и отечественном информационном пространстве.

Ключевые слова: бренд, брендинг СМИ, сущность бренда, идея СМИ.

The theoretical basic principles of mass media branding as well as the peculiarities of brands functioning in the world and Ukrainian informational space are under study in the thesis.

Key words: brand, mass media branding, brand content, mass media idea.